

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І ВНЗ

- Охорона інтелектуальної власності в Україні.* – К.: Форум, 2002. – 319 с.
10. Дахно И. И. *Патентоведение.* – Х., 1997. – 314 с.
11. Жаров В.О. *Захист права інтелектуальної власності в Україні. Навчальний посібник.* – К.: ПВП. – 2005. – 88 с.
12. Кремень В. Г. *Мала енциклопедія державознавства.* – К.: Генеза, Довіра, 1999.
13. Ніколаєнко Л. І., Меньяло Л. А., Топільська Л. М. та ін. *Знаки для товарів і послуг / За ред. В. Л. Петрова.* – К.: Вид. Дім “Ін Юре”, 1999. – 116 с.
14. Наконечна А. В. *Патентознавство: Опорний конспект лекцій.* – К.: КНТЕУ, 2003. – 85 с.
15. *Нормативні документи про правову охорону об’єктів промислової власності в Україні.* – К.: Державне патентне відомство України, 1992. – 288 с.
16. Меньяло Л. А. *Передача прав інтелектуальної власності. Конспект лекцій для студентів спеціальності “Інтелектуальна власність”.* – К.: ЗАТ “ПВП”. – 2000. – 224 с.
17. Святоцький А. Д., Петров В. Л., Подопрігора А. А., Крайнев П. П. и др. *Охрана промышленной собственности в Украине.* – К.: Изд. дом “Ин Юре”, 1999. – 428 с.
18. Святоцький О.Д., Дроб’язка В.С. *Інтелектуальна власність. Словник довідник: у 2-х томах. Вид. “Ін Юре”, 2000.* – 355 с.
19. Теплицький А. Х. *Молодим новаторам про винаходи і рацпропозиції.* – К.: Техніка, 1980. – 112 с.
20. Тофило А.В. *Експертиза об’єктів промислової власності: заявки на изобретения и полезные модели.* – К.: ПВП. – 2004. – 176 с.
21. Цибульов П.М. *Основи інтелектуальної власності. Навчальний посібник.* – К.: ПВП. – 2005. – 108 с.
22. Цибулев П.М. *Оценка интеллектуальной собственности. Учебное пособие для студентов ВУЗ.* – К.: ИИСП. – 2005. – 192 с.
26. Цибульов П.М., Чеботарьов В.П. *Популярно про інтелектуальну власність. (За заг.ред. М.В.Паладія).* – К.: ТОВ “Альфа-ПІК”, – 2004. – 56 с.

Наталія Наконечна, пошукач наукового ступеня кандидата педагогічних наук,
декан факультету додипломної освіти
Університету економіки та права “КРОК”
м. Київ

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І ВНЗ

У статті розглядається питання змісту професійного самовизначення старшокласників у системі взаємодії загальноосвітніх і вищих навчальних закладів. Пропонується структура плану “Школа бізнесу” для учнів 10 – 11-х класів, обґрунтовується цілеспрямованість навчальних курсів у процесі професійного самовизначення і навчальної професійної підготовки.

Загальна проблема професійного майбутнього школярів полягає в необхідності забезпечення психолого-педагогічних та організаційних умов їхньої підготовки. Ця проблема узгоджується із завданнями модернізації освітньої галузі в Україні, основна ідея якої полягає у підготовці молоді, здатної адаптуватися до нових реалій економічної дійсності. Відображене в Національній доктрині розвитку освіти, Концепції професійної освіти, низці державних документів, це питання нині перебуває у полі зору педагогічної науки і практики. Основною тенденцією розвитку старшої

профільної школи є: диференціація, варіативність, багатопрофільність, інтеграція загальної та допрофесійної освіти [2, 2]. Особливої актуальності проблема підготовки школярів до професійного самовизначення набуває у старшому шкільному віці, коли випускники школи стають перед вибором власного професійного майбутнього. Тому розв’язання досліджуваної проблеми потребує оновлення змісту, форм, методів підготовки старшокласників до свідомого професійного самовизначення в умовах взаємодії школи і ВНЗ з урахуванням соціальних запитів та

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ СТАРШ ОКЛАСНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І ВНЗ

викликів сучасного світу, що постійно змінюється.

Актуальність проблеми зумовлена загальними тенденціями інноваційних перетворень в освіті, які відбуваються під впливом соціально-економічних, технологічних змін, та пошуками альтернативних шляхів їх розв'язання. Незважаючи на численні дослідження, питання взаємодії школи і ВНЗ залишається актуальним у розв'язанні проблеми професійного самовизначення школярів, насамперед у питаннях узгодженості змісту, форм, методів між цими системами освіти.

Зв'язок зазначеної проблеми з важливими науковими та практичними завданнями полягає у тому, що розв'язання проблеми професійного самовизначення школярів в умовах взаємодії школи та ВНЗ вимагає теоретичного осмислення та оновлення змісту підготовки випускників школи до свідомого вибору професії.

На основі аналізу **актуальних досліджень і наукових публікацій** за проблемою зроблено висновок, що у працях вітчизняних та зарубіжних учених виділяється концепція особистісно орієнтованого підходу до навчання і виховання як важлива умова реалізації ідеї професійного самовизначення особистості. Значущість особистісного підходу в практиці профорієнтації, необхідність врахування індивідуальних особливостей, потреб, інтересів школярів як суб'єктів професійного самовизначення є предметом сучасних досліджень (В. Алфімов, Т. Афанасьева, Г. Балл, І. Бех [1], М. Гінзбург, Л. Долінська, П. Завір, І. Зязюн, Г. Костюк, С. Максименко, Н. Максимова, В. Орлова, Н. Побірченко, В. Рибалка [6], О. Савченко, В. Синявський). У них, зокрема, розкривається сутність, діалектика і логіка професійного самовизначення особистості, розробляються теоретичні основи, психологічні механізми цього процесу.

Водночас соціальні зміни виділяють нові проблеми взаємодії школи і ВНЗ у питанні професійного самовизначення старшокласників, зокрема, за межею наукового пошуку **недостатньо дослідженою залишається**

проблема змісту, форм, методів, психолого-педагогічного супроводу, що в результаті забезпечує старшокласникам сприятливі психолого-педагогічні умови для свідомого професійного самовизначення.

Мета нашої роботи полягає в розробці та обґрунтуванні змісту підготовки старшокласників до професійного самовизначення у системі взаємодії загальноосвітнього та вищого навчальних закладів.

Основними завданнями дослідження є:

- розробка навчального плану підготовки старшокласників до професійного самовизначення;
- обґрунтування змісту підготовки школярів.

Основний виклад матеріалу. У розробці навчального плану підготовки старшокласників до професійного самовизначення ми виходили з того, що:

- добір предметів до навчального плану повинен віддзеркалювати потребу старшокласників у виборі майбутньої професії;
- зміст навчальних дисциплін розкриває сучасні тенденції соціального замовлення ринку праці;
- виклад інформаційного матеріалу повинен бути доступним для сприйняття школярами та націлювати їх на особливості навчання у ВНЗ;
- у змісті закладені інноваційні технології, які активізуватимуть пізнавальну діяльність школярів до самовираження, самоосвіти, самопізнання та вміння самостійно опрацювати навчальний матеріал, застосовуючи сучасні інформаційні технології.

Ураховуючи окреслені умови, нами розроблено навчальний план "Школа бізнесу" для підготовки старшокласників до професійного самовизначення. Його впровадження відбувалося на базі факультету додипломної освіти університету економіки та права "КРОК" (м. Київ). Запровадження навчального плану "Школа бізнесу" дозволяє виявити професійну спрямованість учнів 10 – 11 класів.

Особливістю побудови змісту навчального плану є структурування предметів за навчальними блоками та циклами (табл. 1).

Таблиця 1.

Структура навчального плану "Школа бізнесу" для учнів 10 – 11-х класів у системі взаємодії школи і ВНЗ

Навчальні блоки	Змістові цикли	Навчальні курси
Базовий		Основи економічних знань
		Основи підприємництва
		Управління підприємництвом
		Розвиток підприємництва
	Інформаційний цикл	Технологія роботи на ПК
		Основи програмування

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ СТАРШ ОКЛАСНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І ВНЗ

Продовження таблиці 1.

		Page Maker 6.5
	Мовний цикл	Ділова українська мова
		Англійська мова
Допоміжний	Математичний цикл	Економетрика
	Психолого-комунікативний цикл	Психологія
		Діловий етикет
	Правовий цикл	Правознавство
	Загальнопрофесійний цикл	Охорона праці
		Основи діловодства

Як видно з таблиці 1, навчальний план “Школа бізнесу” складається з двох навчальних блоків, семи змістових циклів та п’ятнадцяти навчальних курсів. Це дозволяє розширювати знання та навички старшокласників, набуті у школі, а також зорієнтуватися у швидкоплинних інформаційних потоках.

До **базового навчального блоку** увійшли три цикли: економічний, інформаційний та мовний, що забезпечують пропедевтичні знання у галузі професій економічного, інформаційного та гуманітарного спрямування.

Навчальні курси *економічного циклу* – “Основи економічних знань”, “Основи підприємництва”, “Управління підприємством”, “Розвиток підприємства” – дають основи економічних знань; розвивають економічне мислення; формують стійкі уявлення про економічні процеси, явища, особливості фахової специфіки у тій чи іншій сфері економіки.

Підготовка за економічним напрямком дозволяє розкрити аспекти управління підприємством та його розвиток, зокрема, ознайомити з такими функціональними галузями бізнесу, як менеджмент і маркетинг. З’ясування особливостей підприємницького управління, вивчення методик прийняття ефективних управлінських рішень, ознайомлення з елементами маркетингової діяльності допомагає учням розібратися і в процесах, які відбуваються у внутрішньому середовищі підприємства, що є запорукою успіху будь-якого бізнесу.

Економічний цикл програм розрахований на два роки. У процесі викладання цих дисциплін передбачається запроваджувати практико-орієнтований підхід до їх освоєння на основі моделювання реальних ситуацій.

Усі програми економічного циклу створені з урахуванням дидактичних принципів науковості, системності, доступності, зв’язку теорії з практикою. Змістовно вони включають теми, які готують школярів до подальшого сприйняття у

вищих навчальних закладах курсів економічного профілю.

До *інформаційного циклу* віднесені навчальні програми “Технологія роботи на ПК”, “Програмування”, “Page Maker 6.5”. Метою цих курсів є одночасна підготовка учнів до професійного використання персональних комп’ютерів у майбутній діяльності, через забезпечення їх початковими знаннями, вміннями користуватися інформаційними технологіями, самостійно створювати алгоритми в предметних сферах, записувати програми мовою програмування Pascal, закладати основи їх професійного використання, створювати макети нескладних текстових видань.

У *мовному циклі* пропонуються навчальні курси: “Ділова українська мова”, “Англійська мова”. Так, метою курсу “Ділова українська мова” є оволодіння сучасними нормами ефективного писемного бізнес-спілкування. Реалізація мети досягається шляхом виконання низки завдань: 1) ознайомлення із особливостями та специфікою писемного бізнес-спілкування; 2) визначення обсягу мовного ресурсу, за допомогою якого створюється комунікативна ефективність; 3) удосконалення знань української мови загалом та ділової української мови, зокрема; 4) вироблення аналітичних навичок роботи з інформацією для подальшого її використання у документних формах; 5) оволодіння навичками роботи з текстовою інформацією та різними групами документів. Предметом вивчення курсу “Основи ділової української мови” є документні тексти, у яких реалізується офіційно-діловий стиль сучасної української мови.

У сучасних умовах розвитку суспільства знання іноземної мови є таким же необхідним, як і спеціальні знання за обраним фахом. Розширення міжнародного співробітництва, культурних зв’язків вимагає від людини, яка хоче зробити успішну кар’єру, знання іноземних мов. Особливо це стосується економістів і бізнесменів: вони

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ І ВНЗ

повинні постійно отримувати інформацію з іноземних джерел, професійно спілкуватися з іноземними партнерами (це розширює світогляд, підвищує кваліфікацію). Навчальний курс з іноземної мови передбачає опанування термінами та термінологічними словосполученнями з використанням економічної та науково-технічної літератури відповідною мовою, певними засобами вираження, семантикою лексичних одиниць, граматичною структурою речень.

Отже, базовий блок навчальних дисциплін, який складається з економічного, інформаційного та мовного циклів, створює основу змісту до професійного самовизначення старшокласників.

Допоміжний навчальний блок складається з математичного, психолого-комунікативного, правового та загальнопрофесійного циклів.

Важливою умовою підготовки учнів навчального плану “Школа бізнесу” є введення до *математичного циклу*, навчального курсу “Економетрика” (теорії прийняття рішень), яка об’єднує елементи математики, статистики та економіки. Вказана навчальна програма забезпечує учнів необхідними навичками у галузі розрахунків, які використовують у майбутньому споживачі – працівники, роботодавці, інвестори, винахідники та підприємці. Прийняття рішень у кожній з цих різних ролей вимагає вмінь кількісних обчислень.

Формування у старшокласників навичок та рис характеру: вміння критично мислити, розв’язувати проблеми, засвоювати знання та навички міжособистісного спілкування відбувається через *психолого-комунікативний цикл*, який представлений програмами “Соціально-психологічне становлення особистості” та “Діловий етикет”.

Головною метою курсу “Соціально-психологічне становлення особистості” є сприяння соціалізації школярів, процесу входження їх до дорослого життя, допомога у розв’язанні таких завдань: 1) формування психологічної культури слухачів; 2) розкриття особливостей індивідуального у психологічного розвитку; 3) опанування слухачами навичками самоаналізу і самоприйняття; 4) навчання умінням долати невпевненість та неприємні почуття; 5) підготовка до свідомої, активної участі у житті суспільства; 6) визначення і врахування індивідуальних схильностей до відповідної професії [7].

Навчальний курс “Діловий етикет” має важливе значення для загальноосвітньої підготовки висококваліфікованого спеціаліста та виховання сучасної ділової людини, яка повинна дотримуватися високих норм моралі у відносинах

з керівництвом і підлеглими, неухильно дотримуватися правил цивілізованого підприємництва, керуватися принципами етичного кодексу бізнесмена, бути обвізаним зі всіма компонентами управлінської культури менеджера, та дбати про власні інтереси й інтереси свого підприємства та всієї країни.

Правовий цикл подано навчальною програмою “Правознавство” метою якої є: ознайомлення з основними положеннями законодавства; вміння кваліфікованого застосування; формування активної громадської позиції молоді; підготовка до участі в демократичних реформах. Завданнями курсу полягає в озброєнні слухачів науковими положеннями основ держави і права, конституційного права та окремих галузей українського законодавства; сприяння формуванню у них понятійного та категоріального апаратів; створення мотивації до самонавчання та особистісного розвитку; підготовка слухачів до подальшого навчання у вищих навчальних закладах.

Загальнопрофесійний цикл включає навчальні програми “Охорона праці” та “Основи діловодства”.

Метою курсу “Основи діловодства” є: оволодіння сучасними нормами ефективного діловодства; ознайомлення із особливостями та специфікою організації діловиробничого процесу на підприємстві; вироблення практичних навичок роботи з інформацією для подальшого її використання у документних формах; оволодіння навичками роботи з документацією, яка розробляється в діяльності підприємства; оволодіння навичками роботи з офісною технікою; вироблення навичок ефективного спілкування з врахуванням норм етики ділового спілкування.

Навчальний курс “Охорона праці” покликаний виховувати у молодих людей допитливість і наполегливість у процесі освоєння і засвоєння *безпечних прийомів користування* усім, що оточує й оточуватиме під час навчання, праці, щоб вберегти власне психічне, фізичне здоров’я і життя.

Підсумовуючи аналіз навчальних курсів за навчальним планом “Школа бізнесу”, зазначимо, що до її складу органічно входять навчальні дисципліни інформаційного, правового, мовного, загальнопрофесійного циклів, які є складовими державної курсової підготовки за спеціальністю “Оператор комп’ютерного набору”. Це надає можливість старшокласникам разом з атестатом отримувати початкову професійну підготовку та можливість виконувати роботу на початковому рівні у сфері інформаційних технологій.

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ КАТЕГОРІЇ “ПРОФЕСІОНАЛІЗМ” ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Початкова професійна підготовка старшокласників має забезпечити: розвиток особистості, здатної орієнтуватися в сучасних реаліях і перспективах розвитку суспільства; виховання людини демократичного світогляду, яка керується правами і свободою особистості; формування в учнів навичок самоосвіти і самореалізації особистості; трудової і моральної життєтворчої мотивації; активної професійної позиції; навичок поведінки у колективі і суспільстві, на ринку праці.

Висновки. Таким чином, ефективність підготовки старшокласників до свідомого вибору професії значною мірою залежить від доцільного змістового наповнення процесу їх підготовки. Визначено, що навчальний план “Школа бізнесу” необхідно формувати з урахуванням як базових (основи економічних знань, основи підприємництва, управління підприємством, розвиток підприємництва, технологія роботи на ПК, основи програмування, Page Maker 6.5, ділова українська мова, англійська мова), так і допоміжних (економетрика, психологія, діловий етикет, правознавство, охорона праці, основи діловодства) дисциплін.

1. Бех І.Д., Тищенко М.П. Професійна спрямованість змісту навчально-трудової

діяльності школярів // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 1999. – № 5. – С. 15 – 21.

2. Концепція профільного навчання в старшій школі // Завуч – 2003. – № 33.

3. Національна доктрина розвитку освіти С. 138 // Всеукраїнський з'їзд працівників освіти. – К., 2002. – 232 с.

4. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія / За ред. І.А. Зязюна. – К.: ВІПОЛ, 2000. – С. 29 – 33.

5. Панченко В. Актуальні питання проблеми професійного самовизначення учнівської молоді // Неперервна професійна освіта: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА – 2003. – № 3 – 4. – С. 180 – 183.

6. Рибалка В.В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників. – автореферат на здобуття наук. ступ. докт. психол. наук. – 19.00.07. – педагогічна та вікова психологія. – К. – 1998. – 40 с.

7. Федоришин Б.О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації: Дис... д-ра пед. наук.: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – Київ, 1996. – 383 с.

Василь Цибулько, полковник, старший викладач кафедри військової підготовки
Національної академії Державної прикордонної служби
ім. Б. Хмельницького,
м. Хмельницький

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ КАТЕГОРІЇ “ПРОФЕСІОНАЛІЗМ” ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті автором узагальнено результати дослідження категорії “професіоналізм” викладача вищого військового навчального закладу у педагогічній діяльності із використанням системного підходу.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Змістом процесу професіоналізації є взаємоузгодження вимог професії та особистості. Результатом даного процесу є формування і розвиток професіоналізму суб'єкта діяльності [4; 2]. У логіці психологічного підходу категорія “професіоналізм” центральна. У цьому плані досить важливими є підходи, сформовані в науці щодо вивчення проблем професіоналізму, критеріїв і показників рівнів його

розвитку в особистості [1]. Методологічними засадами в цьому служать найважливіші положення педагогіки та психології, що розкривають зміст професійної діяльності, соціальну сутність особистості, формування, розвиток її у діяльності [2; 5].

Використання методологічної бази для аналізу категорії “професіоналізм” [1; 6] дозволило в загальному визначити професіоналізм у діяльності – це якісна характеристика суб'єкта діяльності –